

UNIVERSITAS **MAGASINET**

”Det er en million mennesker som vil det samme som deg

Bli med på opptaksprøve på Teaterhøgskolen.
Reportasjen side 10-14

SE PÅ MEG!

Det er knapt noe mer tidstypisk enn å følge drømmene sine, og vi realiserer oss selv gjennom yrkesvalg. Jobben er ikke lenger et middel for å tjene penger, men et mål i seg selv. Du er det du gjør. Da er det ekstra viktig å være noe bra.

I månedens magasin forsøker vi å gå vi tidsånden i sømmene. Det er noe fascinerende ved jaget etter å bli noe stort. Hva får hundrevis av unge til å kaste seg ut i en kamp om å komme inn på Teaterhøgskolen? De bruker måneder på pugging og blodslit, selv om de vet at sannsynligheten for nederlag er nærmest total. Det holder ikke å ville det sterkt, det kreves hardt arbeid, talent og en god dose flaks. Gjennomsnittet er fem år med avvisning før man kommer inn. Forskerne Universitas har snakket med, peker på at skuespillere er mer narsissistiske enn folk flest. Samtidig er de typiske for vår tid: de føler seg født til å skinne.

De er ikke alene. Stadig flere forsøker å gjøre spotlighten til et levebrød. Markedet for kreative utdanninger er i sterk vekst. Månedens essay tar et oppgjør med drømmefabrikkene – skolene som bruker fiffige buzz-ord for å selge selvrealiserende utdanninger. Men som regel er det tomme løfter. En grad ved Markedshøyskolen eller Westerdals er ikke en billett til suksess, selv om de

markedsfører seg slik. Det er en sikker vei til mer studielån.

Andre søker lykken backstage. I portrettet møter vi John-Arne Røttingen, en mann som har viet livet sitt til å kjempe mot verdenstruende virus, og som knakk ebolakoden. Røttingen er en av de mange som vil redde verden. Han jobber beinhardt, og vet han er god. Han er jobben sin. For ham handler dette om «livsprosjekter». På sitt

felt er han en internasjonal superstjerne. Mange vil se på ham og tenke: sånn vil jeg også bli, men det er langt mellom enerne.

Det handler nemlig ikke om hva du gjør, men hvem du er. Ut-danning er nærmest blitt en selvrealiseringsprosess. Du skaper en identitet som du skal leve med resten av livet. Norske studenter er heldige – vi kan kaste oss etter drømmene våre, fordi vi vet at det ikke er så farlig om vi går på trynet. Men samfunnet er i endring. Det er flyktningkrise, oljekrise og klimakrise. Snart er sannsynligvis stipendfesten over. Er det vi, stjernesukkene uten selvinnsikt, som er den nye oljen?

magasin@universitas.no

BOKHYLLA
AINA STENERSEN
side 3

PORTRETTE
JOHN-ARNE RØTTINGEN
side 4 til 8

PERSPEKTIVET
FOLKETS RØST
side 9

REPORTASJEN
STJERNER I SIKTE
side 10 til 14

ESSAYET
DRAUMEFABRIKKANE
side 15

BILDET
UKRAINA
side 16

INGRI BERGHO
magasinredaktør

ISELEIN SHAW
OF TORDARROCH
magasinfotosjef

MAGASINQUIZ

tekst **VEGARD RØNEID ERIKSTAD OG ANDERS RØNEID ERIKSTAD** JUNIORNORGESMESTERE I LAGQUIZ 2013

Sykdommer

1. Hva står forkortelsene HIV og AIDS for?
2. Hva het den norske legen (1841–1912) som oppdaget leprabasillen, som forårsaker spedalskhet, i 1873?
3. Hvilket europeisk land ga navn til en verdensomspennende pandemi i perioden 1918–1920?
4. Hvilken revmatisk sykdom, som rammer ledd i ryggstølen, er oppkalt etter en russisk nevrolog som levde fra 1857–1927?
5. Hvilken aktuell sykdom har fått navnet sitt fra en skog i Uganda, der prøver påviste viruset for første gang i 1947?
6. Michelin-guiden for 2016 har gitt stjerner til 5 norske restauranter. Nevn 3 av dem.

7. Hvilken by har, med sine 13, flest 3-stjerners restauranter i Michelin-guiden?
8. Hva heter restauranten som ble kåret til verdens beste restaurant av det britiske bladet Restaurant i 2002 og i 2006–2009? Restauranten, som nå er nedlagt, lå i byen Roses i Spania.
9. Hva heter den kjente kokken som driver restauranten The Fat Duck i Berkshire i Storbritannia? Restauranten regnes som en av verdens beste.
10. Hvilket fransk ord brukes om en som har ansvar for vin på en restaurant?

Politikk

11. I flere europeiske land har relativt unge venstreorienterte politiske partier gjort det godt i valg de siste årene. Fra hvilke

land kommer følgende partier: Syriza, Podemos og Die Linke?

12. Et av disse partiene har fått regjeringsmakt. Hvilket, og hva heter partiets statsminister?
13. I Norge er det SV som ligger lengst til venstre av partiene på Stortinget. I hvilket år ble Sosialistisk Folkeparti stiftet, SVs forgjenger?
14. I hvilket dansk parti er Johanne Schmidt-Nielsen frontfigur?
15. Hva ble de romerske politikerne kalt som ifølge SNL «gjennom sin sterke posisjon i folkeforsamlingene utfordret senatets autoritet»? De fremstilte seg selv som folkets forkjempere, og både Julius Caesar og Marcus Antonius var blant disse politikerne.

Teater

16. Hva kalles personen som hjelper skuespillerne med replikkene hvis de ikke husker dem?
17. I hvilket tiår ble Nationaltheatret åpnet, og hva het den første teatersjefen? Han var sønn av en av Norges mest kjente forfattere gjennom tidene.
18. Filmen har sin Oscar-utdeling, musikkene har Grammy-utdelingen, men hva kalles den tilsvarende prisen for teater i USA?
19. Under hvilket land er Rasmus Berg bedre kjent?
20. Hvem skrev stykket «Vår ære og vår makt» som ble oppført for første gang på Den nationale scene i 1935? Stykket handler om den såkalte jobbetiden under første verdenskrig.

1. Human immunodeficiency virus og Acquired Immune deficiency syndrome
2. Gerhard Armauer Hansen
3. Spania (Spansk sykdom)
4. Bekhterovs sykdom (Vladimir Bekhterev)
5. Zika-viruset

6. Maaemo (3 stjerner), Fauna, Kontrast, Stattholdergaarden
7. Tokyo
8. eBulli
9. Heston Blumenthal
10. Sommerli

11. Hellas, Spania og Tyskland
12. Syriza, Aleksis Tsipras
13. 1961
14. Enhedslisten
15. Populæras
16. Suffer

17. 1890-tallet (1899), Bjørn Bjørnson
18. Tony Awards
19. Erasmus Montanus
20. Nordahl Grieg

DØDSVIRUSENES VERSTE FIENDE

EBOLA OG ZIKA SKREMMER VANNET AV OSS, MEN JOHN ARNE
RØTTINGEN ER FRYKTLØS I KAMPEN MOT KLOKKA.

tekst **INGRI BERGO**

foto **ODIN DRONEN**

JOHN-ARNE RØTTINGEN (47)

- Født 27. Mars 1969.
- Utdannet lege ved medisinsk fakultet, UiO. Har etterutdanning fra Oxford og Harvard. Forsket ved Harvard fra 2011–2012.
- Er områdedirektør for Folkehelseinstituttet, og leder avdelingene smittevern, miljø og helse.
- Under ebolakrisen ledet han de internasjonale forskerteamet i Guinea som løste vaksinegåten på rekordtid.

Det handler om liv og død.» John-Arne Røttingen snakker om Ebola. I to år herjet det dødelige viruset Afrika, og tok livet av mer enn 8000 mennesker. Bare navnet fremkaller bilder av blod, gjør og kaos. Likevel var det først da smitten spredte seg til USA og Europa at verden virkelig fikk panikk. En løsning måtte til, og det fort. Det er her Røttingen kommer inn.

– Jeg hadde jobbet lenge for å endre systemet for internasjonalt smittevern. Ebolautbruddet var en sjanse til å jobbe annerledes.

Vi sitter på kontoret hans, innerst inne på Folkehelseinstituttet. Pulten er ryddig og praktisk, blottet for unødvendig dilldall. Her er ingen spor som tilsier at dette er arbeidsplassen til en av verdens viktigste legediplomater. Når Røttingen ikke er på kontoret er han ute på tokt for å overbevise norske og internasjonale myndigheter om hvor de bør putte pengene sine.

– Jeg er nokså trygg på at jeg er god til det jeg driver med. Samtidig er det viktig å være ydmyk, og å lytte til andre. Stemmen er mild, men bestemt. Øynene er snille, blikket er fast. Det hintet om en lidenskap for lange

fagrapporter.

Timeplanen hans er sprekkferdig av konferanser og møter. WHO har erklært at Zika er en internasjonal krise, og Røttingen er blitt huket inn som rådgiver. I en tid der virus krysser landegrenser lettere enn noen gang, er hvert minutt av jobben hans livsviktig – bokstavelig talt. Dette er en mann som ikke har tid til unødvendig snikksnakk. Om nøyaktig førtifem minutter blir Universitas kastet ut. Men først skal vi snakke om hans kanskje aller største – likevel ukjente – bragd:

”Da vi fant vaksinen for ebola feiret jeg vel i et halvt minutt. Så la jeg det bak meg.

Ebolavaksinen.

Da verden fikk øynene opp for ebola-krisen, hadde han reist til et ekstraordinært toppmøte i WHO på oppdrag fra Helsedepartementet. Her skulle de legge en slagplan for

ebola-strategi. Men penger bestemmer, også når det kommer til pandemier. Den norske idealisten fikk seg realpolitisk kalddusj rundt forhandlingsbordet i Genève. USA hadde kommet alle i forkjøpet, og hadde allerede inngått bilaterale avtaler med både Liberia og Sierra Leone – uten å åpne for at andre kunne bidra. Drømmen om en internasjonal dugnad hadde altså falt i fisk før møtet begynte. Eller?

–For USA lå det mye prestisje i ebola-vaksinen. Helt siden terrorangrepene 9/11 hadde amerikanerne fryktet at terrorister skulle finne ut av hvordan de kunne bruke ebola-viruset som våpen. Derfor hadde Kongressen investert flere milliarder dollar i ebola-forskning.

– Konkurransen er en veldig sterk drivkraft i forskningsvirksomheten. Både innenfor det private og det offentlige, forteller Røttingen.

For USA var det viktigst å vinne. Det ble dårligere og dårligere stemning rundt bordet.

– Vi måtte høre på de private legemiddelfirmaene som satt og sverget med sine dype bassrøster at «we will work 24/7» til krisen var løst. Jeg tenkte, det er vel ikke bare dere som kan jobbe – det kan vel faen meg vi i offentlig sektor også.

1

1 NETTVERKING-SJAMPANJE:
Aulaen er fylt av kanapeer og viktige menn og kvinner fra hele helseverden. Røttingen sjonglerer glasset med bobler og telefonen som ringer non-stop.

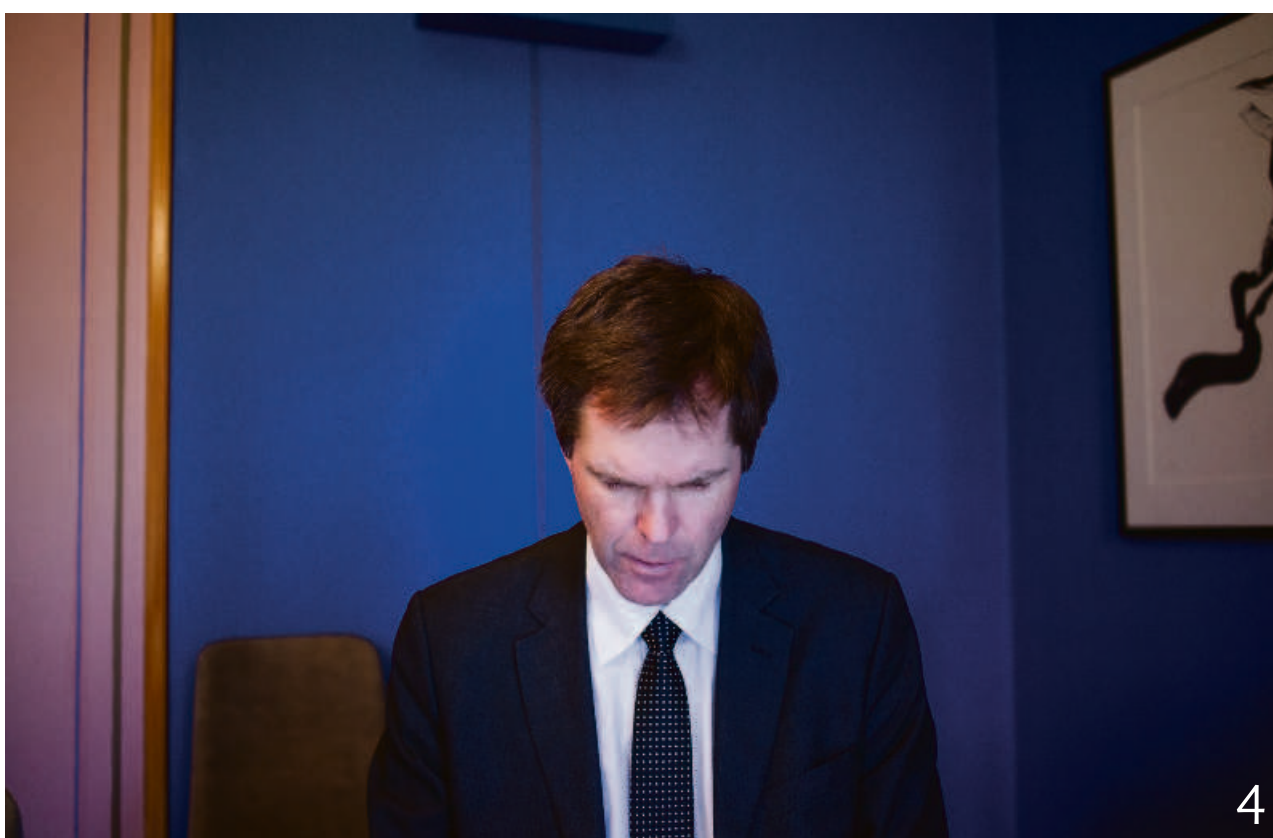
2

2 DIRIGENTEN: Salen stilner idet Røttingen trer opp på talerstolen. På sitt felt er han en internasjonal superstjerne. Her advarer han toppsjiktet av den globale helseverden om farene ved antibiotika-resistens.

3

3 «NÅ SKAL DU HØRE...»:
John-Arne Røttingen og Helseminister Bent Høie i intens samtale i lunsjpausen.

4

4 PUST I BAKKEN: Røttingen tar igjen forsømt epost mellom slagene.

VENTER: Klokka er 07:50. Etter en kjøp frokost er det klart for morgenmøte på Grand Hotell. Røttingen er vert og gjestene er helsepolitiske tungvektene fra Harvard og WHO.

Han humrer litt mens han forteller dette. Kaster på den grå manken. Men øynene er trassige og det er ingen tvil om at han var sint da det skjedde.

Ett land ble stående igjen på sidelinjen: Guinea. Med underutviklet forskningskapasitet, høyere konfliktnivå, og en befolkning som dessuten snakket fransk, var det foreløpig ingen som ønsket å investere ressurser der. «Javel», tenkte Røttingen, «så får det bli dit vi skal.»

– Vi måtte hjelpe dem, de hadde jo akkurat de samme problemene som de andre landene. Men det var også en protest mot hvordan USA hadde agert.

Deretter gikk det slag i slag. Vips, så ledet nordmannen fra Folkehelseinstituttet en åpen internasjonal arbeidsgruppe med en kjerne av folk fra Folkehelseinstituttet, Leger uten grenser, WHO og helsemyndighetene i Guinea.

– Jeg var veldig opptatt av at alle vaksinefirmaer og forskningsmiljøer som hadde vist interesse for ebola kunne delta. Og så ville vi helst at guineanerne gjorde mye av arbeidet selv.

Hele prosessen ble fjernstyrt fra kontoret hans i Oslo. Det ble enda lengre dager foran skjermen, og mindre tid med familien.

– Arbeidet kom på toppen av vanlig jobb. Det var intenst. Det ble lite ferie for å si det sann.

Men han fikk sitt internasjonale ebola-samarbeid i Guinea.

– Det var en internasjonal dugnad, helt klart. Normalt tar det åtte år fra man tar det første nålestikket i en liten studie av mennesker til man har resultater som tilsier om vaksinen er effektiv. Vi brukte elleve måneder.

– Vi visste vi var lillebror, som i tillegg opererte i den vanskeligste settingen. Derfor måtte vi gjøre noe som var realistisk, men som samtidig kunne skape ny kunnskap.

Alle brettet opp ermene, og alt gikk relativt knirkefritt. Helt til USA atter en gang satte kjepper i hjulene for prosessen.

– Amerikanerne ville flytte studien sin fra Liberia til Guinea. Men i stedet for å snakke med oss først, troppet de rett opp på døren til presidenten i Guinea. Til tross for at det var umulig å gjennomføre begge studiene samtidig.

– Ville de at dere skulle trekke dere ut?

– Ja. Til amerikanske medier sa de at de mente vår studie var dårlig.

Men Røttingen nektet å bøye av, og satte i gang en intens lobbyprosess for å sikre at de fikk fortsette arbeidet uforstyrret.

– Jeg har aldri vært særlig redd for autoriteter, og jeg er ikke redd for å si fra hvis jeg mener det trengs.

Til slutt lyktes han med et slags kompromiss. Teamet fikk arbeide i fred. Det var flaks, for resultatene av studien toppet all forventning: vaksinen var 100 prosent effektiv.

– Det var helt fantastisk! Vi gikk ut med de foreløpige resultatene med en gang. Verden måtte få vite det. De hadde reddet verden fra en krise på rekordtid. Hele kroppen gløder når han forteller om seieren:

– Det er veldig sjelden man får være med på et prosjekt som gir så gode resultater. Det kommer nok aldri til å skje igjen.

Det er tidkrevende å redde verden. Røttingen husker ikke sist gang han lå på sofaen. «Avkobling» defineres vagt som «tid med fa-

” Det er vel ikke bare dere som kan jobbe – det kan faen meg vi i offentlig sektor også!

FEM KJAPPE

■ På frokosttallerkenen: To brødsriver. En med salt og en med søtt.

■ På nattbordet: For tiden «Magnet» av Lars Saabye Christensen og Nudge av Sunstein & Thaler, men jeg har ikke blitt «nudget» nok til å åpne sistnevnte. Og så et 25 år gammelt bilde av min kone, som fortsatt ligner.

■ På øret: Sjelden musikk på øret. «Skogens ro holder ofte i massevis som akkompagnement. Men ungdomstidens helter som Bono, Bruce, Bowie, Sting, The Smiths og The Cure dør aldri selv om de dør. Ellers lærer jeg opp av min datter...

■ På fest: Altfor sjelden. Men fortsatt gøy å danse – med andre, og ikke alene. Og da må musikken by opp til det.

■ På søndagen: Gåtur, løpetur, padletur eller skitur – eller skriving av fag om været tilsier det.

milien», eller en «sen løpetur i mørket». Full pott på selvkontroll, altså. Han og kona møttes da de gikk på medisin, og de giftet seg da begge to var ferdige med studiene. Praktisk nok. Han drikker lite, og er sjelden på fest.

Hva gjør du når du skal være skikkelig gæren?

– Jeg husker jeg ble spurt om det av en amerikaner som var på besøk i Oslo, «what do you do to have fun?». Det fikk meg til å tenke meg om. Men før jeg hadde rukket å tenke ferdig, sukket amerikaneren oppgitt og sa «allright, I see».

Om han oppfattes som kjedelig, plager det ikke ham.

– Andre har hobbyer, jeg har jobben. Dette er livsprosjekter, og da bruker jeg all tiden min på det.

Det er lenge siden han sluttet å praktisere medisin. Men det handler fortsatt om menneskeliv.

Hvordan går man til sengs med vissheten om at hver time uten jobb betyr flere liv tapt?

– Jeg har aldri problemer med nattesøvnen, egentlig. Han nøler litt, og tenker seg om en stund.

– Det hjelper vel å ha legeerfaring. Du klarer å sette ting på avstand.

Det handler ikke om enkeltmenneskene. Han har ingen tårevåte historier om afrikanske familier han har reddet fra Ebola. For ham handler Zika om en urettferdig prosess, ikke om nyfødte barn med krympehoder. Han jobber for rettferdighet, men på systemnivå.

– Jeg er veldig flink til å glemme ting – kanskje for flink. Da vi fant vaksinen for ebola feiret jeg vel i et halvt minutt. Så la jeg det bak meg.

ingrigh@universitas.no

Stopp Pegida: Demonstranter protesterer mot Patriotiske europeere mot islamiseringen av Vesten (Pegida), i Oslo i fjor. Pegida er en høyrepopulistisk bevegelse som ble grunnlagt i Desden, Tyskland. Senere har bevegelsen spredt seg til flere land, blant annet Norge.

FOTO: ERLAND DAAR

FOLKETS RØST

HVA HAR DONALD TRUMP, EN GRESK EKS-FINANSMINISTER OG EN PENSJONERT SAKSBEHANDLER TIL FELLES?

Det kan virke som en hel verden samler seg mot en profesjonell politikerelite som fremstår fjernt fra folket og det folkelige. Det glatte og korrekte er på vei ut til fordel for de som snakker rett fra levra.

Du har kanskje ikke hørt om Venstrepopulistene. Det nye partiet er det siste skuddet på den norske partistammen, men langt fra det eneste i sitt slag. Populister både til venstre og høyre har øker i popularitet. I Hellas seilte det systemkritiske, venstrepopulistiske Syriza inn i regjeringssposisjon, i Spania gjorde Podemos det stort. På høyresiden i USA er Donald Trump på god vei til å bli Republikanernes neste presidentkandidat. Trump var kandidaten alle lo av. Her hjemme kan det se ut til at Sylvi Listhaug tar Fremskrittspartiet til nye høyder på meningsmålingene.

På telefon med Universitas forteller Ove Bengt Berg at han opplever det han kaller en «positiv interesse» for partiet han nettopp har stiftet. Berg, med nylig avlagt mastergrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo (UiO), er pensjonert saksbehandler og pasjonert blogger. Han har vært politisk aktiv på venstresiden siden tidlig 60-tallet. Begrepet «populisme» ser han som en hedersbetegnelse. Et skjellsord blant den norske i eliten i dag, sier han, skal brukes til å markere avstand fra dagens system. Velgermassen forventer han å finne blant «vanlige folk på venstresiden, ikke akademiker-venstre som stemmer Sosialistisk Venstreparti og Rødt».

Populisme kommer fra latin og betyr «folk». Populister uttrykker mistillit til det eksisterende politiske system eller en politiske elite, og lovpriser «alminnelige» menneskers sunne fornuft. Den europeiske populismen har

tradisjonelt vært sterkest knyttet til høyresiden, mens populismen i Latin-Amerika og USA har tilhørt venstresiden. Disse grensene ser ut til å ha gått i oppløsning.

Men hva vil Berg og hans partifeller egentlig? På partiets nettsider flagges fanesaker som hyppig bruk av folkeavstemninger og antiinnvandring. Bortsett fra det er det ikke godt å si hva venstrepopulistene egentlig står for. Resten skal bestemmes på oppstartsmøtet, ifølge Berg. Strategien til partiet er å utnytte den gjensidige forakten som ligger mellom de styrende og de styrte. Berg regner med 10–15 prosent av stemmene ved neste valg. For øyeblikket ser det imidlertid ut til at oppslutning lar vente på seg – de er bare halvveis til de 5000 underskriftene som trengs for å stille ved valg.

Det er fristende å avskrive Venstrepopulistene som et blaff. Men kan det hende at partiet faktisk svarer til et behov hos det norske folk? En meningsmåling gjort av Ipsos MMI viser at nordmenn er mer kritiske til å ta i mot flyktninger og færre mener at innvandring er bra for landet enn for ett år siden. Det er nettopp dette Berg vil utnytte. Han mener det finnes en nisje for Venstrepopulistene blant de som ønsker en sterk velferdsstat, men også vil ha strengere innvandringspolitikk.

Ifølge professor i retorikk og språklig kommunikasjon ved UiO, Kjell Lars Berge, er enkle svar på kompliserte spørsmål et typisk kjennetegn på populistisk retorikk. Det legges vekt på følelser og fordommer, heller enn det rasjonelle. Det er folket mot eliten, og ofte en vi/dem-polemikk. Slike forenklerende retoriske virkemidler blir sett på som billige og skitne i taleskriverfaget fordi de appellerer til følelser, ikke fornuft. Trump er kjent for å

leffe med emosjoner og være slepphendt med fakta. Alle var enige om at amerikanerne ville «ta til fornuft» når det virkelig gjaldt, men den gang ei. Tallenes tale er klar, og Trump triumferer i delstat etter delstat. I en tid hvor vi skryter på oss å være mer opplyste enn noen gang faller vi som fluer for billige triks. Selv når grove forenklinger og lettsindig omgang med fakta blir avslørt, ser ikke folk ut til å ta det ille opp. Er det noe ved vår tid, vil vi bedras? Berge understreker at ethvert demokrati vil ha elementer av populisme i seg, men at slike bevegelser gjerne blusser opp i perioder hvor folket opplever stor avstand til makten.

Stadig flere opplever nemlig partiene som like og at de ikke klarer å løse spørsmål folk er opptatt av, forklarer professor i statsvitenskap, Øyvind Østerud. Det kan gjøre populisme mer populært. Om Venstrepopulistene kan komme til å gjøre det stort, synes han er vanskelig å svare på. Men som han sier:

– Da Anders Langes parti ble stiftet var det ingen som trodde de skulle bli store, i dag er Fremskrittspartiet Norges tredje største parti.

mari@universitas.no

tekst
**MARI
MJAALAND**

STJERNER I SIKTE

DE ER UNGE, LOVENDE OG DE NEKTER Å GI OPP.
VEIEN TIL SUKSESS ER FULL AV SKUFFELSER.

tekst **KAJA STORRØSTEN**

foto **AMANDA O. BERG**

**GET BUSY LIVIN' OR GET BUSY
DYIN:** – Det hjelper alltid å danse
for å roe nervene, sier Andrea
Fostervold(23). Hun finner et tomt
hjørne for litt akrobatikk. Om
opptaksprøvene sier hun: – Hvis
du går hele veien, så jobber du
med en skole du kanskje kommer
inn på et halvt år. Det er mye jobb
og man må virkelig ville det.

”Skuespillere har kanskje en høyere grad av narsissisme enn folk flest.

Svenn Torgersen, professor i psykologi

Ibarnehagen ville jeg bli popstjerne eller skuespiller. Jeg fant ut at skuespiller var mer realistisk,» sier Andrea Fostervold (23).

23-åringen har forsøkt å komme inn på teaterhøgskolen siden andre året etter videregående. Første året turte hun ikke. Universitas møter henne dagen før dagen. I morgen skal hun stå foran tre dommere som vil avgjøre hennes fremtid. Hun er en av 562 som har søkt. Mellom åtte og ti kommer inn.

Å være eller ikke være

Onsdag 17. februar. Andrea har et varmt smil og blir «skikkelig selvbevisst» av kameraet til Universitas-fotografen. Fra en seng i et øvingslokale i Oslo forteller hun om første gang hun prøvde seg på Teaterhøgskolen. Det var et mareritt.

– Det var skikkelig skummelt at det er så mange forskjellige mennesker. Man blir konfrontert med at hvem som helst kan bli skuespiller. Og jeg tenkte «har jeg noe her å gjøre?».

Hun går første året på Norsk skuespillerinstitutt (NSKI) og det letter på presset. I tillegg har hun lagt opp en ny strategi: «gi mer faen».

– Man øver så innmari lenge, og når man går inn er det lurt å tenke: «Fuck it, nå gjør jeg det bare». Også går det som det går. Jeg har bare kommet til første prøve. Så målet mitt i år er å komme til andre prøve.

Helmaks, Egon!

Linn Skåber måtte prøve fem ganger og Henriette Steensrup trengte seks forsøk. Mattis Herman Nyqvist kom inn på tredje forsøk. Liv Ullmann og Mari Maurstad kom aldri inn. Det finnes hundrevis av historier om den be-

ryktete opptaksprøven på Teaterhøgskolen. De færreste har en lykkelig slutt.

Andrea er klar over at det er beinhardt å komme inn i bransjen. Som mange andre begynte Andreas skuespillerkarriere tidlig i barndommen. Alle skoler hun har gått på etter ungdomskolen er teaterskoler.

– Det er ingen som forteller deg på videregående at «hey, det er en million mennesker der ute som vil det samme som deg. Du må begynne å lese på monologen din nå». Da er det ikke lurt å velge Romeo og Julie hver gang, sier hun mens hun poserer stivt for fotografen.

En jente banker på. –Andrea, jeg går nå, sier hun. –Du kommer ikke tilbake? spør Andrea. –Nei, jeg tror ikke det. –All by my self! Synger Andrea.

Jeg fikser'e ikke Pelle!

Andrea er ikke alene om å ønske seg en plass på scenen. Det viser det økende markedet for teaterskoler. I 2015 fikk tre skoler i Oslo en bachelor i skuespill og det er nå fem alternativer til statens teaterhøgskole i Norge. Lederen for skuespillerforbundet Knut Alfsen forteller at antall profesjonelle skuespillere har økt fra 400 i 1977 til 1350 i dag. Han tror økningen kan skyldes at stadig flere ønsker en jobb hvor de får mye oppmerksomhet.

– Det har vært en eksplosjon i antall jobber i TV-dramaer, dubbing og den kulturelle skolesekken, forteller han Universitas. Fast jobb derimot, kan man se langt etter.

– Utviklingen går i retning at skuespillere er korttidsansatte.

Gaa udenom, Peer!

Tirsdag 23. februar. Siri Vreim Ørbeck (19) har akkurat sluttet på videregående. Hun har runde, isblå øyne som blir store når hun snakker om alle planene sine. Dette er hennes første opptaksprøve.

I likhet med Andrea har hun drevet med sang, dans og teater så lenge hun husker. Hun har alltid likt å synge høyt og stå fremst på scenen.

– Jeg begynte på musikal på West End Studios i Oslo. Jeg var ikke spesielt god men jeg hadde masse energi.

Før opptakene øver hun med en skuespiller fra Natio-naltheatret.

– Han fortalte at det føles som om han ble ti år eldre i løpet av de tre årene på skolen. Man lærer å bli trygg på seg selv. Det tror jeg uansett kan være bra.

Ingen i familien til Siri driver med teater, men faren er veldig musikalsk. Han drømte om å stå på scenen og spille musikal. Kanskje får Siri leve ut drømmen i stedet.

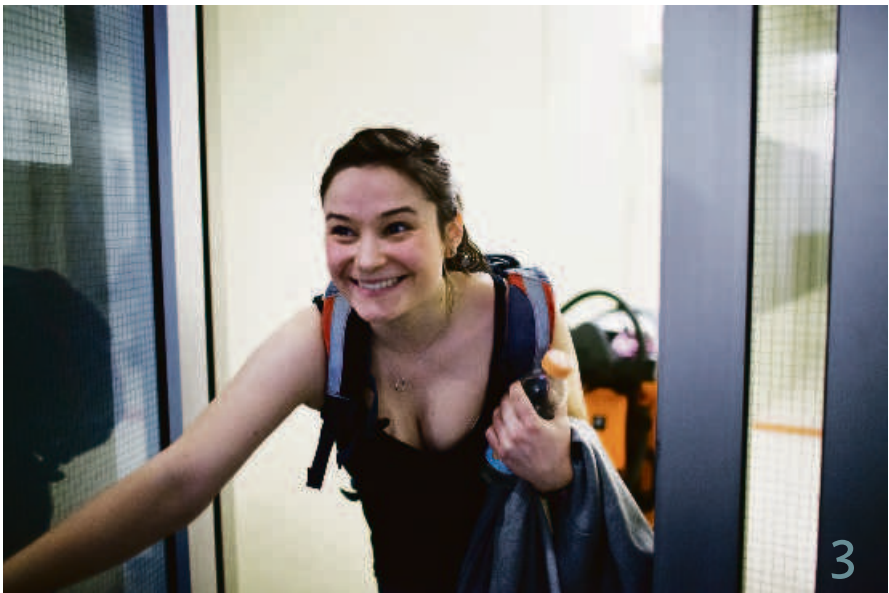
– Mamma og pappa har alltid syntes det er kjempegøy å se meg på scenen. De har kommet til hver eneste forestilling jeg har hatt, sier hun og fniser.

Likevel tør hun ikke å ha altfor høye forventninger til sitt eget talent. Selv om hun gjerne vil inn på Teaterhøgskolen, har hun også lyst til å studere psykologi, eller kanskje medisin som storebroren.

– Jeg digger det, men så er jeg veldig redd for å ikke være bra nok. Jeg har jo lyst til å være en av de beste og ikke bare middelmådig.

Det gjør ikke det, vet du

Torsdag 18. februar. Klokken er ni om morgenen. Andrea sitter sammenklemt med tretti andre i et mørkt scene-rom på teaterhøgskolen. Hun ser seg rundt og minner

- 1** **I AM SPARTACUS:** Sondre (24) hadde en gal bestemor som var amatørskuespiller. Hun sminket han opp og spilte teater med han og foreldrene forsto at dette var noe han måtte gjøre mer. Så da ble han meldt inn i barneteatret og spilte Skar i Løvenes Konge.
- 2** **MADE IT, MA! TOP OF THE WORLD!:** – Jeg vil ikke ha en monolog som er dyster, sier Siri Vreim Ørbeck (19). Hun jobber med å finne følelser, i monologen til opptaksprøven, som stemmer overens med hennes egne. – Den er litt dramatisk, men ikke for dramatisk at jeg ikke klarer å leve meg inn i det, sier hun. Siri var den eneste som kom videre til andre opptak.

- 3** **HERE'S JOHNNY:** På opptaksprøven framførte Andrea Forstervold (23) en tekst av en jente som dro til Gazastripen for fredsarbeid i 2003, og som ble drept av en bulldozer. – Det er en sann historie og et veldig sterkt stykke, sier hun. Her har hun akkurat kommet ut fra prøven.
- 4** **I'LL BE BACK:** – Man er født med små tråer som sitter fast i himmelen, sier Sondre Gevelt (24) mens han går fram og tilbake i gangene og repeterer monologen sin. Ingen får kontakt med han nå. Han skal snart inn.

seg selv på at denne gangen skal hun ikke la angsten ta henne.

Hun skal «gi faen». En fyr med tykke briller og sixpence roper opp navn. Rundt ti navn blir ikke besvart.

– Det er ofte folk ikke møter ja, kommenterer han, og flere i rommet ler nervøst.

Seks dommere, tre regissører og tre skuespiller gjør entré.

Den ene er regissøren Kjersti Horn, fra den nye oppsetningen av *Richard III* på Nationalteatret. Hun prøver seg på noen trøstende ord: –Det er noen som søker igjen og igjen og noen som gir opp. Det er veldig, veldig modig å følge hjertet sitt og komme hit i dag.

En annen dommer, skuespilleren Frank Kjosås, følger opp: –Dere må huske at vi er her for dere. Vi er deres publikum. Kos dere og pust.

Du er først og fremst hustru og mor

I gangen står det en lav og muskuløs fyr med en uladd pistol og hopper. Han tar ladegrep, og skyter så det sier klikk flere ganger. – Ble dere sjokkerte nå? Roper han til imaginære dommere. Han snur seg til en annen gutt og sier: – Man må jo sjokkere litt. Gjøre det lille ekstra. De kommer til å klikke!

På veggen bak henger bilder av de nåværende kullene på skolen: første, andre og tredje klasse.

Blant andreklassingene finner vi en smilende Iver Innset, som foreløpig er mest kjent for å ruinere sjansene til Alex i NRK-serien *Unge Lovende* da han tok henne på «fittå» under tredje opptaksprøve.

En jente kommer gråtende ut fra auditionrommet. En annen spør om det går bra. –Det er bare en del av karak-

teren min, svarer hun og tørker tårene. Men framme ved sofaene er de tydelig at hun er skuffet. –Jeg er så dårlig på innganger, og jeg fikk det ikke helt til, forklarer hun.

Men du klarte å gråte?

– Ja, men starten var ikke bra nok. Og det er denne skolen eller ingenting, sier hun før hun kler på seg og sier at hun ikke orker å være der mer, hun må hjem og sove.

Andrea virrer i bakgrunnen. Hun blir stresset av samtalene og går på toalettet. Hun skal inn snart.

– Kan dere hente meg på do når de roper meg opp? spør hun Universitas.

” Det er angst i veggene.
Bare angst

Sondre Gevelt, søker teaterhøgskolen for sjette gang

Ti minutter senere løper hun smilende ut av auditoriet.

– Det var så gøy! Det er akkurat dette jeg elsker med teater, nærmest synger hun.

Men på spørsmål om det gikk bra, svarer hun lunkent:

– Det vet jeg ikke.

Tar De livsløgnen fra et gen-nemsnitsmenneske

Født sånn eller blitt sånn: Hvor kommer trangene til å stå på scenen fra? Det er det store spørsmålet. Sverre Torgersen, professor i psykologi, mener Siri, Andrea og resten av skuespillerspirene kan dele et personlighetstrekk:

narsissisme. En god dose narsissisme er faktisk helt nødvendig hvis du har planer om å lykkes i bransjen.

– Det dreier seg om at man har veldig tro på at man er unik, bedre enn andre og fortjener mer enn andre. I gjennomsnitt er kanskje skuespillere mer narsissistiske enn folk flest, sier Torgersen.

Sosiolog og forskningsleder for institutt for samfunnsforskning, Liza Reisel, mener Andrea og Siri er typiske for vår tid.

– Filmstjerner har høy status. Når unge velger utdanning tenker de på hvem de vil være i stedet for hva de vil gjøre, sier hun.

– Man kan spekulere i at sosiale medier og YouTube har en effekt på selvrealiseringen. Å være synlig blir en del av selvet.

I tillegg ligger alt til rette for å satse på en risikabel karrierevei.

– Mange opplever en økonomisk trygghet som gjør at man kan ta sjanser uten å være redd for at det går galt.

Velferdsstaten gjør det altså lettere å satse stort. Men også i Norge er det lettere å satse på drømmene sine dersom man kommer fra et rikt hjem.

– Særlig i visse sosiale lag er det vanlig å få økonomisk hjelp av foreldrene over lengre tid. Det gjør det lettere å leve uten fast inntekt. Forskning viser at personer fra arbeiderklassehjem velger mer fornuftige yrker, forteller Reisel.

Kjeften på deg, ditt gamle vrak

Onsdag 24. februar. Sondre Gevelt (24) sitter i loungen på Oslo musikkhøgskole hvor han skal øve til fredagens prøve. Han forteller at han ikke vil kalle seg skuespiller før

” Ingen forteller deg at «Hey, det er en million mennesker der ute som vil det samme som deg».

Andrea Fostervold, søker teaterhøgskolen for fjerde gang

han har kommet inn på en anerkjent skole.

– Det er ikke en beskyttet tittel, men det burde vært det. Det er altfor mange skuespillere og for mange som går på teaterskole, sier han og legger hodet i hendene.

– For eksempel Bårdar, for en tulateskole. Og de utdanner folk til musikal. Hvis musikal er det eneste du kan, er det håpløst å få jobb.

Det er sjettede gang Sondre prøver seg på opptaksprøvene. Han har gått på fem andre teaterskoler allerede. Han kom videre til tredje prøve i Sverige i fjor, men ble ikke valgt. Han har også kommet inn på første året på Teaterhøgskolen i Nord Trøndelag, men ble kuttet andre året. Minnene fra Teaterhøgskolen i Oslo er dårlige.

– Det er angst i veggene. Bare angst. Han forklarer:

– Alt kommer an på dagsformen. Enten kan det gå kjempebra, eller så klarer du ikke gi dommerne noe som helst.

Vil du bli skuespiller for å få oppmerksomhet?

– Jeg trenger ikke å vise at jeg er bra nok. Jeg vet at jeg er bra nok. Det hadde vært veldig gøy å komme inn. Drivkraften er at jeg synes det er gøy.

På vei ut blir han plutselig nervøs og snur seg i øvingslokalet.

– Kommer dere til å trykke det jeg sa om at musikal er dritt? Altså, jeg liker å provosere, men jeg blir litt nervøs også.

Guds beste barn, knuller som en engel

Fredag 26. februar. Sondre skal inn etter lunsj. Han bekymrer seg litt over at han føler seg for rolig.

– Jeg blir sikkert mer våken etter hvert, sier han. Sondre har valgt en absurd monolog og det er strategisk.

– Det er bra med noe intenst og litt annet. Det vekker dommerne etter en lang rekke prøver.

Når han kommer ut av auditionrommet, sier han at han merket at dommerne fulgte skikkelig med. – Jeg så at de skjønte at jeg hadde teksten i min hule hånd. Men jeg fikk ikke stirret de skikkelig i øynene, sier han og mener det gikk ok pluss.

Har verden gått av hengslene, eller?

Mandag 29. februar. Den yngste av de håpefulle kan dele noen gledelige nyheter. Siri har kommet

videre. – Jeg fikk akkurat en gratulasjonsmelding av en jeg kjenner på teaterhøgskolen som så listene, jeg var på jobb og hadde ikke sett de selv, sier hun på telefonen. Og kanskje blir hun en av de som mirakelvis kommer inn på første prøve. Hun må uansett stålsatte seg for nye prøver den 29. mars, men det gleder hun seg til. – Det er veldig deilig å ha kommet videre, sier hun.

Andrea og Sondre var ikke like heldige. – Kanskje jeg har bedre lykke neste år, sier Andrea på telefonen.

magasin@universitas.no

ROMEO ROMEO! Siri øver med en profesjonell skuespiller på Nationaltheatret. – Han har lært meg det at det er viktig at man ikke overspiller en karakter. Det er kulere hvis det er litt underspilt og det virker som om det er deg selv med en liten twist, sier hun.

DRAUMEFABRIKKANE

OM DU DRØYMER OM Å BLI DEN NESTE STORE STJERNA, TEK DU MEST TRULEG FEIL. LIKEVEL ER DET DEN IDEEN DYRE PRIVATSKULAR VIL SELJA TIL DEG KVAR DAG.

Då du var liten strauk mor di deg på kjaken og fekk deg til å føla deg som den mest spesielle i heile verda. «Du kan bli akkurat det du har lyst til», sa ho, og du trudde på ho.

Då du starta på barneskulen skulle du læra å uttrykka deg sjølv. Då du hadde den første samtalen med ein rådgivar i løpet av ungdomsskulen fekk du kanskje vita at det viktigaste var at du gjorde det du hadde lyst til – kun då du vil lukkast.

Ein dag høyrer du om Kunsthøgskulen i Oslo, Teaterhøgskulen eller Westerdals – draumefabrikkane. Sistnemnde går direkte i strupen på deg, med buzzord som «Hollywood», «Netflix», «Snapchat» på reklameplakatane sine. Bodskapen blir skutt direkte inn til den delen av hjernen din som er forelska i stjernelivet og dopa ned på draumen om storheit.

Derfor søker du skulane med dei tron-gaste nålauga i landet, prestisjetunge utdanningar som også kan føra med seg store utgifter. Du tek sjansen, fordi du aldri kan tilgi deg sjølv om du ikkje gjer det. Og det er sjølv sagt heilt fint det. Du skal følge draumen din. Men kor gode sjansar har du eigentleg for å nå dette målet?

Boka «Generation Me» av Jean M. Twenge tek opp spørsmålet. Sjølvrealiseringa og draumen om å lukkast i dei store, kreative yrka var dominerande blant amerikanske førsteårsstudenter. I 2004 var det fleire som ville fleire bli skodespelarar og underhaldarar enn veterinærar, tannlegar, seljarar og liknande yrker. Det

handlar ikkje berre om å stå på ei scene. 1 av 20 førsteårsstudenter gjekk med ein draum om å gjera det stort i eit av dei kreative yrka.

Twenge skriv ganske treffande: «Following your dreams' sounds like a good principle, until you realize that every waiter in L.A. is following his or her dreams of becoming an actor, and most of them won't succeed». I ein Aftenposten-kommentar av Joacim Lund frå 2012 dukkar Twenge opp att. Der skriv Lund at «me jaktar på den fullkomne lukke, men mislukkast som oftest. Og sidan me er perfekte, kan det umogleg vera vår eiga skuld».

Du treng ingen mastergrad i matematikk for å rekna deg fram til at ikkje alle vil bli noko stort. Likefullt er den store draumen poenget marknadsføringa baserer seg sterkast på – med hell. Gangane til skular der kreative karrierar står i sentrum er fylt opp av perfekte, unge menneskjer med ein draum.

Med ein ny generasjon av stjerner – Snapchat-kjendisar og rosabloggarar – har ikkje tanken om at du kan bli akkurat det du vil blitt svekka – den er blitt meir realistisk enn nokon gong. I «Generation Me» siterer Twenge ein New York Times-artikkel frå 2005: «Reality television has spawned a generation of viewers who feel entitled to be on camera». Artikkelen handla om kanalen Current TV, som vart etablert med tanken om at «alle» kunne komma på TV. Med Snapchat og Youtube som to av dei viktigaste underhaldningskanalane i dag, er det meir aktuelt enn nokon gong.

Med norsk økonomi i fritt fall er det dessutan meir risikabelt enn før å faktisk satsa alt på denne draumen. Medan dei håpefulle i L.A. jobbar på kafé og flørtar for tips, har norsk ungdom vore privilegerte nok til å ha lukrative stipendordningar som gjer same jobben. Med ei flyktningkrise me må bidra til å løysa, og ein oljepris som har stupt, er det mykje som tyder på at me må innstilla oss på ein annleis velferdsstat. Skodespelarspiller i Noreg må, med andre ord, kanskje innstilla seg på å flørta for tips, i staden for å leva på eit sjølvrealiseringsstipend.

For det er på ingen måte gratis å kasta seg etter draumen. Kunsthøgskulen i Oslo (KHiO) og Teaterhøgskolen er rett nok utan semesteravgift, men med ein skyhøg terskel for å komma inn er løysinga ofte privatskular og kurs til fleire hundre tusen i forkant av søknaden. Reine utgifter er ein ting – tida du brukar på å jaga håplause draumar utgjer også ein stor sum etter kvart.

I forarbeidet, eller under den faktiske utdanninga, er det også naturleg å søka mot alternativ som Westerdals, Esmod, Norges Kreative Fagskole og NISS, med skyhøge semesteravgifter. Likevel er søkarta høge. I 2011 såg Universitas nærare på kunstnarutdanningane og betalingsalternativa deira. Til dømes kom 14,4 prosent av søkerane inn på KHiO sin bachelor i visuell kommunikasjon. På grafisk design hos Westerdals var talet 15,5 prosent, og søkartalet dobbelt så høgt i utgangspunktet.

Då Westerdals såg rekordhøge søkartal i 2013, sa dåverande rektor Tom Kvisle

til Kampanje.no at 85 prosent av studentane får jobb innan tre månadar etter studieslutt. I same intervju kjem han også med nesten klarsynt kritikk mot overdriven fokus på utdanning av oljeingeniørar. «Det skjer veldig mykje verdiskaping i kreative yrker og det er jobbar der det blir gjort mykje samfunnsnyttig aktivitet. (...) Alle kan ikkje jobba med oljeutbygging», sa Kvisle.

Han poengterer at det er mykje mellom oljeingeniørar og ballettdansarar – noko han også har heilt rett i. Men det er ikkje skodespelaryrket, grafisk design, eller journalistikk som er den nye oljen. Og sjølv om me også vil ha bruk for designarar og ambisiøse journalistar, er det på tide å opna auga for ei bitter sanning:

Då mor di sa at du var spesiell, var det ikkje eit løfte om at du skulle ta over verda. Då skulerådgivaren sa at du måtte følge draumen din, og gjera det du ville, var det tenkt innan realistiske rammer. Då Beyoncé fekk heile verda til å eksplodera i kollektiv begeistring i pauseshowet under Super Bowl, er det fordi usannsynleg mange faktorar har klikka akkurat for ho – og det vil diverre ikkje skje med deg, sjølv om du er ein av dei heldige som kom inn på KHiO.

anders.veberg@universitas.no

tekst
**ANDERS
VEBERG**

” Det er en varm julinatt øst i Ukraina. I et gårdshus med utsikt til fronten sover Oleksander. Enheten hans fra den Ukrainske hæren har vært stasjonert i denne lille landsbyen i snart en uke. Logistikkoffiseren reiser daglig til nabobyen for å skaffe utstyr og proviant til soldatene sine. Også sengen han sover på har han tatt med seg derfra. Et smart trekk, da ingen vet hvor lenge soldatene blir værende før de til slutt kan dra hjem.

Håkon Benjaminsen, fotograf